

Nr 102.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ökat statsbidrag till jordbrukskassor; given Stockholms slott den 14 februari 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen besluta, att mom. 1 i gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk skall från och med den 1 januari 1921 hava följande ändrade lydelse:

Mom. 1. Ekonomisk förening, som har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (*jordbrukskassa*), kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel undfå bidrag utan återbetalningsskyldighet till de årliga förvaltningskostnaderna. Dessa bidrag utgå med tre kronor för medlem under vart och ett av de fyra första åren näst efter det, då godkännandet givits, samt med två kronor för medlem under vart och ett av följande sex år och beräknas efter det antal medlemmar, som jordbrukskassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
februari 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 UNDÉN,
 THORSSON,
 HOLMQUIST,
 OLSSON.

Departementscheten, statsrådet Petersson anförde:

År 1915 vidtog av Kungl. Maj:t och riksdagen åtskilliga åtgärder för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk. Sålunda beslöts bland annat, att statsbidrag skulle enligt vissa regler utgå till de jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, som för ändamålet inrättades, och kungörelse härom utfärdades den 18 juni 1915 (nr 234). Enligt beslut vid 1918 års riksdag hava statsbidragen till centralkassorna blivit väsentligt höjda. Vad beträffar de årliga understöden hava dessa fördubblats och därjämte har särskilt tilläggsbidrag medgivits för varje län utöver det, av vilket centralkassas verksamhetsområde består. Någon ändring i de år 1915 bestämda statsbidragen till jordbrukskassor har däremot hittills icke skett.

Enligt mom. 1 i nyssnämnda kungörelse kan jordbrukskassa, sedan den vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel undfå

bidrag utan återbetalningsskyldighet till de årliga förvaltningskostnaderna med 2 kronor för medlem under vart och ett av de fyra första åren näst efter det, då godkännandet givits, samt med 1 krona för medlem under vart och ett av följande sex år. Bidraget beräknas efter det antal medlemmar, som jordbrukskassan under sin verksamhetstid föregående år städse haft.

Vid 1919 års lagtima riksdag väcktes inom andra kammaren motion (nr 90) av herr S. Jönsson i Fridhill, att riksdagen måtte bevilja jordbrukskassor anslag till förvaltningskostnader med 2 kronor per medlem att utgå under de första tio åren av kassornas verksamhet och med 1 krona per medlem under följande fem år. Såsom skäl anfördes huvudsakligen, att det nuvarande statsbidraget i allmänhet ej ens räckte till avlöning åt räkenskapsföraren och under inga omständigheter till bestridande av övriga kostnader. Dyrtiden hade också inverkat på kostnaderna. Då kassornas inkomster utöver statsbidraget vore på grund av den låga marginalen mellan in- och utlåningsränta ytterst små, skulle enligt motionärens mening utan tvivel många kassor bliva urståndsatta att fortsätta sitt arbete, när statsbidraget efter de första fyra årens förlopp minskades till hälften. Finge kassorna oförminskat understöd under ytterligare några år, skulle detta däremot med säkerhet bidra till deras förkovran, helst som man numera kunde hoppas på mera normala tider.

Jordbruksutskottet meddelade i utlåtande nr 48, att samtliga dåvarande tre centralkassor i till utskottet inkomna skrivelser frambällit, att det föreläge ett trängande behov för jordbrukskassorna av ökat understöd från det allmännas sida. Utskottet hade emellertid icke kunnat av vad motionären och centralkassorna anfört bilda sig en bestämd uppfattning om kassornas nuvarande ställning och behov. Skulle emellertid ett verkligt behov förefinnas av höjning av jordbrukskassornas statsbidrag, syntes det böra ankomma på centralkassorna att vederbörligen klarlägga jordbrukskassornas ställning inför Kungl. Maj:t, som säkerligen ej skulle underlåta att, därest verkställd utredning gäve vid handen, att en höjning av statsbidraget vore av behovet påkallad, inkomma till riksdagen med förslag i ämnet. Utskottet hemställde därför, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd, och detta blev även riksdagens beslut.

Under återopande av nyssnämnda motion och utskottsutlåtande har nu styrelsen för södra Sveriges centralkassa för jordbrukskredit, vilken kassas verksamhetsområde numera omfattar Kronobergs, Kalmar, Blekinge och Kristianstads län, anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för

att jordbrukskassor måtte erhålla ökat statsbidrag enligt förslaget i motionen. Vid skrivelsen hava fogats räkenskapsutdrag för år 1918 för tio till centralkassan anslutna jordbrukskassor, utvisande bland annat följande. De tio kassornas sammanlagda ränteinkomster hava uppgått till kronor 3,339: 57 och deras ränteutgifter till kronor 3,193: 83, så att räntevinsten icke utgjort mer än kronor 145: 74. I statsbidrag hava erhållits 710 kronor och övriga inkomster (utdelning från centralkassan, provisioner m. m.) hava utgjort kronor 1,077: 75. Tillhopa hava inkomsterna sålunda uppgått till kronor 1,933: 49. Av detta belopp hava kronor 586: 25 åtgått till arvoden åt räkenskapsförare samt kronor 513: 31 till utgifter för skrivmaterial, porto m. m. samt i vissa fall lokalhyra. Såsom vinst redovisas överskottet, kronor 833: 93. För skilda jordbrukskassor är vinstbeloppet mycket växlande samt uppgår till högst kronor 200: 81 och lägst kronor 18: 52.

Länsstyrelsens i Kristianstads län ombud för tillsyn över centralkassans verksamhet, landskamreraren I. Regner, har uttalat, att han med den kännedom han ägde om jordbrukskassornas inom länet verksamhet och ställning funne framställningen synnerligen beaktansvärd och förtjänt av bifall.

Även länsstyrelsen har ansett en höjning av statsbidraget, på sätt i ansökningen angäves, vara erforderlig för vinnande av det med kassornas inrättande avsedda syftet.

Lantbruksstyrelsen, dit ärendet remitterats, har hört statskonsulenten för det mindre jordbruket, vilken förklarar sig finna ansökningen vara i huvudsak väl motiverad. Med det krävande arbete, som visat sig behöfligt för att få jordbrukskasseverksamheten i gång, och ej minst med hänsyn till penningvärdets fall vore det uppenbart, att det stöd, som lämnades enligt de nuvarande bestämmelserna, vore i realiteten avsevärt mindre än vad statsmakterna tänkt sig, då beslutet därom fattades. Man finge dock icke frångå principen, att stödet skulle avse verksamhetens igångsättande samt att den sedermera skulle bära sig själv. Därför syntes man nu böra inskränka sig till att behandla frågan om understöd åt kassorna under de första tio åren. Det vore visserligen därvid såväl principiellt som reelt riktigast, om höjning skedde i bägge de nuvarande årsgrupperna, exempelvis till 3 kronor för medlem under de fyra första åren och 2 kronor under återstående sex år. Någon höjning för den förra perioden vore emellertid ej nu begärd. Statskonsulenten tillstyrkte därför, att årsbidraget måtte bestämmas till 2 kronor för medlem under hela den första tioårsperioden.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 28 oktober 1919 instämt i statskonsulentens hemställan.

Statskontoret har i utlåtande den 19 november 1919 meddelat, att kostnadsökningen skulle vid bifall till detta förslag bliva så pass ringa, att någon anledning ej förefunnes att på grund därav öka det under nionde huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till understöd åt föreningar för jordbrukskredit. En betydande besparing hade uppstått å 1918 års anslag för detta ändamål.

Sedan tillfälle beretts styrelserna för Malmöhus läns, Mälardprovinsernas och Skaraborgs läns centralkassor för jordbrukskredit att yttra sig i ämnet, hava dessa i gemensam skrivelse anfört, att det enligt deras åsikt vore behöfligt, att jordbrukskassa just under de första åren erhöle ett kraftigare stöd än hittills från det allmännas sida. De förordade 4 kronor per medlem under de första fyra åren och 2 kronor under följande sex år. Om icke jordbrukskassornas verksamhet under dessa tio år kunde uppdrivas därhän, att den förmådde själv bära sina omkostnader liksom varje annan sund affär, borde den nedläggas, enär rörelsen då icke syntes kunna inom vederbörande ort drivas framåt endast genom ytterligare statsanslag.

Då Kungl. Maj:t år 1915 förelade riksdagen förslag till åtgärder för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, beredde Kungl. Maj:t riksdagen tillfälle att yttra sig över ett förslag till kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor. Kungörelse i ämnet är därefter utfärdad den 18 juni 1915 (nr 237). I § 6 av denna kungörelse stadgas, att till medlem av kassan må icke kunna antagas annan än i Sverige bosatt svensk undersåte, här i landet registrerad ekonomisk förening eller svensk kommun.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har nu Mälardprovinsernas centralkassa för jordbrukskredit framhållit, att det numera icke vore ovaultigt, att ägare av jordbruksfastighet använde sig av aktiebolagsformen, samt uppgivit, att flera till centralkassan anslutna jordbrukskassor erhållit inträdesansökningar från dylika bolag. De hade emellertid måst avslås. Centralkassan har nu hemställt, att sådan ändring i förberörda kungörelse måtte vidtagas, att även jordbruksaktiebolag måtte kunna intagas såsom medlem i jordbrukskassa.

Lantbruksstyrelsen har efter erhållen remiss inhämtat yttranden från länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kopparbergs

och Gävleborgs län, av vilka länsstyrelserna i Stockholms och Kopparbergs län låtit höra vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott och länsstyrelsen i Gävleborgs län låtit jordbrukskassorna i länet yttra sig. I samtliga dessa yttranden tillstyrkes förslaget. Även statskonsulenten för det mindre jordbruket har förordat den begärda ändringen, varvid emellertid föreslagits, att den skulle uttryckligen angivas gälla »jordbruksaktiebolag, som bildats för att bedriva jordbruk». Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 29 december 1919 förklarat sig icke hava något att erinra mot bifall till ansökningsen.

Departement-
chefen.

Vad först beträffar den av södra Sveriges centralkassa för jordbrukskredit gjorda framställningen om ökat statsbidrag till jordbrukskassor, kan jag visserligen icke finna de lämnade uppgifterna från tio jordbrukskassor ådagalägga, att i allmänhet dessa kassor ännu haft egentliga svårigheter att hålla rörelsen uppe. För flera kassor har till och med en i förhållande till rörelsens omfattning skäligen vinst uppstått. Det är emellertid påtagligt, att själva rörelsen varit ganska ringa. I mån som denna vinner åsyftad utveckling, torde förvaltningskostnaderna stiga. Man läser då icke kunna påräkna att, liksom hittills i vissa fall skett, räkenskapsföraren skall sköta verksamheten utan arvode. Med ökad rörelse bör visserligen följa ökad vinst på räntedifferens, men det är anmärkningsvärt, hur relativt obetydlig denna inkomst varit. Det är även påtagligt, att ifall statsbidraget, som under det år uppgifterna gälla, nämligen år 1918, utgått med 2 kronor för medlem, skulle sänkas till hälften, detta skulle under i övrigt oförändrade förhållanden leda till, att för några av kassorna förlust skulle uppstå och att de flesta skulle råka i svårigheter.

Med hänsyn till dessa omständigheter och då till följd av penningvärdets fall det nuvarande statsbidragets reella värde blivit sedan år 1918, då sagda räkenskapsresultat erhöles, ytterligare förminskat, anser jag mig böra tillstyrka förslaget om ökning av statsbidragsbeloppen. Jag vill erinra, att för centralkassornas vidkommande sådan ökning redan år 1918 beslutats i de år 1915 bestämda bidragsbeloppen. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag emellertid icke lämpligt, att den nuvarande tioåriga statsbidragsperioden förlänges, utan bör statsbidragens uppgift att endast vara ett stöd vid verksamhetens igångsättande noggrant hållas i sikte.

I avseende å höjningens storlek instämmer jag med lantbruksstyrelsen däruti, att det nu för de senare sex åren av den första

tioårsperioden bestämda årsbidraget för medlem höjes från 1 till 2 kronor. I betraktande av förändringarna i penningvärdet, som medföra, att ett bidrag av 2 kronor under de första fyra åren ingalunda numera lämnar så kraftigt stöd, som avsetts för dessa år, är jag även benägen att tillstyrka höjning av bidragsbeloppet under de fyra första åren, och torde en höjning till 3 kronor vara lämplig. Jag vill framhålla, att en sådan höjning bör just nu vara av betydelse för främjandet av nybildning av jordbrukskassor, och statsmakterna hava ju vid upprepade tillfällen ådagalagt sitt intresse av att föra denna kreditrörelse framåt och hjälpa densamma att vinna fast fot i vårt land.

De höjda bidragen böra enligt min mening utbetalas första gången under år 1921 och jämlikt nuvarande regler grunda sig på medlemsantalet under nästföregående år, d. v. s. år 1920. Någon retroaktiv utbetalning av höjda avgifter för redan förflutna år kan jag icke tillstyrka.

Även med den ökning i statsbidragen jag nu förordat kräves icke någon förändring i det för år 1921 redan i punkten 121 under nionde huvudtiteln äskade förslagsanslaget av 35,000 kronor.

Beträffande den av Mälardöningarnas centralkassa gjorda särskilda framställningen, vilken vunnit understöd av samtliga hörda myndigheter, har jag icke något att mot densamma erinra. Jag anser alltså, att § 6 i merberörda kungörelse den 18 juni 1915 (nr 237) bör ändras därhän, att till medlem i jordbrukskassa må kunna antagas även här i landet registrerat aktiebolag, som har till ändamål att driva jordbruk. Denna ändring kan beslutas av Kungl. Maj:t och torde frågan därom böra ånyo föredragas, sedan riksdagen, om den därtill finner skäl, yttrat sig över förslaget.

Jag får på grund av vad jag ovan anført hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta, att mom. 1 i gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk skall från och med den 1 januari 1921 hava följande ändrade lydelse:

Mom. 1. Ekonomisk förening, som har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (*jordbrukskassa*), kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel undfå bidrag utan återbetalningsskyldighet till de årliga förvaltnings-

kostnaderna. Dessa bidrag utgå med tre kronor för medlem under vart och ett av de fyra första åren näst efter det, då godkännandet givits, samt med två kronor för medlem under vart och ett av följande sex år och beräknas efter det antal medlemmar, som jordbrukskassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet skulle med den lydelse, bil. — vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.